ئەبێ قەومیەت مەسەلەیەکی شەخسی بێت

مەنسوور حیکمەت

باسێکی کورت سەبارەت بە فیدراڵیزم

ئەوەندەی ئەگەڕێتەوە بە فیدراڵیزم، با من لەو بارەیەوە شتێك بڵێم. ئێمە ئێستا هەموومان وە بۆ ماوەی بیست ساڵو نیوە هەوڵ ئەدەین (پێم وایە هەموو ئەوانەی کە لەم ژوورە دەنگیەدا هەن، مەگەر کەسێك کە بەڕاستی دواکەوتوو بێت) کە دین لە دەوڵەتو پەروەردەو فێرکردنو ژیانی کۆمەڵایەتی جیابکەینەوەو بیکەین بە مەسەلەیەکی شەخسی. بەجۆرێك کە دین مەسەلەیەکی شەخسی بێت. ئێستاو دوای بیست ساڵو نیو، کەسانێك دەرئەکەونو ئەڵێن وەرن با قەومیەت بنێین بە دەوڵەتەوە، بە پەروەردەو فێرکردنەوەو بیکەین بە شێوەیەکی ژیان. من ئەڵێم هەروەك چۆن ئەبێ دین مەسەلەیەکی شەخسی بێت، قەومیەتیش هەروا ئەبێت شەخسی بێت. ئەکرێت کەسێك قەومیەتی هەبێت یان نا، هەروەك چۆن کەسێك دینی هەبێتو کەسێکیش نا. کەسەکانیش ئەتوانن قەومیاتی جیاجیایان هەبێت. ئەکرێت هەندێك هەبن لە بەیانیەوە تا ئێوارە بەسەر سەرکردەکانیاندا هەڵبدەنو پیرۆزیان بکەن. هەندێکی تریش لە بەیانیەوە هەتا ئێوارە گاڵتە بە بۆماوە قەومیەکانیان بکەن (من لەو بەشەی دووەمیانم). ئەمە بۆ ئێمە ئەبێت مەسەلەیەکی شەخسی بێت.

ئایا لەدوای 23 ساڵ لە دەسەڵات بە ناوی دینەوە، کردنی دین بە کۆڵەکەکانی دەسەڵات، کردنی دین لە مەسەلەیەکی شەخسیەوە (کە لە سەردەمی شاشدا مەسەلەیەکی شەخسی نەبووە) بە بنەمای دەسەڵات، دوای 20 ساڵ لە دەسەڵاتی ئیسلامی سیاسی، ڕێگە ئەدەین قەومیەتیش هەمان ڕۆڵ بگێڕێت؟ نا، ئەزیزم! قەومیەتی ئینسان، جا گەر تورك، فارس، کورد، عەرەب، یان بلوجی بێت، هەروەك شیعە، سوننە، بەهاییەکان، یان یەهودی، مەسەلەیەکی تایبەتە بە خۆی. ئەوە لای ئەوان بەڕێزە، پێیان باشە. بەڵام ئەبێت بوار نەڕەخسێ وەزعێك بێتە پێش ئەو تێزە پەیوەندی بە جۆری ژیانی بە کۆمەڵمانەوە پەیدا بکات. نابێ بوارێك بڕەخسێت ئەو تێزە بکرێتە یاسا. دواتریش سبەینێ، هەروەك چۆن ناهێڵین، پێناسەیەکی دینی ئیزافە بکەنە سەرمانو پێمان بڵێن ئێوە شیعەن، وە ئێوە سوننەن، وە ئێوە بەهایین، وە ئێوە مەسیحیو یەهودن وە جیاوازن لەوانی تر لە فلانە بواری دیاریکراودا یان لەو مەیدانە دیاریکراوەدا، وە سبەینێ ئەڵێن ئێوە لوڕین چی ئەکەن لێرە؟ ئێوە کوردن بۆ هاتوون بۆ ئەم بەشەی شەقامەکە؟ ژمارەی ئۆتۆمۆبیلەکەت سەربە شاری سمنانە، بۆچی ئۆتۆمۆبیلەکەت لە شەقامی بلوار لە ناوەڕاستی شاری سنە جێهیشتووە؟ ئێمە نامانەوێ قەومیتەمان ببێت بە بەشێك لە پێناسمانو نامانەوێ بیکەن بە بەشێك لە دەسەڵات. ئەگەر پێت وایە کە ئیسلامی سیاسی مەسەلەیەکی قێزەونەو حکومەتی ئیسلامیو حکومەتی دینیو حکومەتێك کە دین ئەکات بە ئایدۆلۆژیای باڵادەستو بنەمایەك بۆ دەسەڵات قێزەونە، ئیتر بە بڕوای من، بە یەك زەڕڕە بیرکردنەوەوە، ئەتوانی دەرکی ئەوە بکەیت کە بۆچی پێمان وایە حکومەتی قەومیو حکومەتی فیدراڵی قێزەونن. ئەوانە بەهەمان پێوانە قێزەونو خوێناوینو بەقەدەر یەکیش توندوتیژو دواکەوتوون.

ئەمە هەڵوێستی ئێمەیە سەبارەت بە فیدراڵیزم. ئەگەر کەسێك وویستی پارێزگاری لە حکومەتی دینی لە ئێران بکات، ئێمە بە لایەنێکی بەرهەڵستکار ئەزانێت، ڕووبەڕووی هەموو ئامادەبووانی ئەم ژوورە دەنگیە ئەبێتەوە.

هەروەها گەرکەسێك وویستی سبەینێ حکومەتێکی قەومی بهێنێ بۆ ئێران، ئەوە ئێمە ئەو لایەنەین کە بەرهەڵستی ئەکەین. ئەبێ ئەوە بزانێ کە ئەبێ پێ بە ئێمەدا بنێتو بمانشێلێت، ئەبێ مەڵبەندەکانی شکەنجەو گۆڕەپانەکانی ئیعدام دابنێ. ئەبی بڕواتو سی. ئای. ئەی (CIA) بهێنێتو خۆی بە ناتۆوە ببەستێتەوەو بەدوای خۆشیدا BBC و CNN بهێنێت. ئەبێت نەوەیەکی تەواو ڕامالێ تا فرسەت بۆ جێگیربوونی حکومەتێکی قەومی بڕەخسێنێ لەم وولاتەدا و ڕایبگەیەنێت کە ئەم ناوچەو زەویە هی تورکەکانە، ئەوەی تریان هی لوڕییەکانەو، ئەو ناوچەیەی تریش هی بلوجەکان. ئەوەی جێی سەرنجە کۆمەڵگا فیدراڵیەکەیان پشت بە دابەشبوونی پارێزگاکانی کۆماری ئیسلامی ئەبەستێ. باشە، ئەگەر سبەینێ کۆماری ئیسلامی لە ئازەربایجان بکرێ بە سێ بەشەوە، ئایا ئەو کاتە سێ کۆماری ئۆتۆنۆمیو چەند کۆمارێکی فیدراڵیمان نابێت؟ شتێکی تریش، کێ ئەو سنورانە ئەکێشێت؟

لێرەدا باسی شاری تاران نموونەیەکە. تارانی مانای چیە؟ هەر کەسێك بێت بۆ تاران بە خۆی ئەڵێت تارانی. ئەو لەو ڕووەوە ڕاستەو بەچاوێکی ڕەواوە ئەبینێت. تاران تێکەڵێکە لە خەڵکانێك کە لە ناوچەی جیاجیاوە هاتوونو لەوێ ئەژین. فیدراڵیزم بە واتای خنکاندنی یەکترە بە دەستی یەکتر لە تاراندا. نەك لەسەر شاخو کێوەکانی لوڕستانو کوردستان، بەڵکو لەناو تاراندا یەك ئەخنکێنن! ئەوەش بۆ ئەوەیە بیسەلمێنن کە ڕاستگۆو بەوەفان بۆ کۆماری فیدراڵیەکەیان. ئەوەش ئەو کێشەیەیە کە بەسەر سەرایڤۆ هات لە بۆسنە. خۆمان ئەوەمان بینی. ئەوەتا یوگوسلاڤیا بەبەرچاومانەوەیە. ئەوە فیدراڵیزمە.

چیا (یەکێك لە پاڵتاکدا) ئەپرسێت: بەڵام ئەی باشە بۆچی جیابوونەوەت پێ قبوڵە؟ ئایا لێرەدا پێچەوانەییەك نییە؟

نەخێر، هیچ پێچەوانەییەك نیە. لەبەرئەوەی هەندێ جار، بە هۆی شۆڤێنیزمی ناو حکومەتی ناوەندیو ناسیۆنالیستە ناوخۆییەکانەوە (محەلیەکانەوە)، قینەی قەومی زۆر قووڵ ئەبێتەوەو ئەوە بە ڕادەیەك ئەبێت کە مێژوویەك لە سەرکوتو مەینەتی و دژایەتی بەشوێن خۆیدا ئەهێنێ بۆ تاکە جیاجیاکانی کۆمەڵگا کە ڕێگەیەك بۆ نیەتی باشی ئێوە ناهێڵێتەوە، و ئەو کاتەش ئەڵێیت بەپێی ئەو مێژووە خوێناویەو ئەوەی کە میللەتێك لەژێر سایەی زوڵمدا بووەو ئیتر ئینسجام مانایەکی نەماوە، وەرنو دەنگ بدەن تا ببینین کە ئایا ئەبێت جارێکی تر تەجروبەی ژیانێکی پێکەوەیی بکات یان ئەبێ وولاتی خۆی دروست بکات. ئەوە دەرمانێکی تاڵە. جیاکردنەوەی کۆمەڵێك لە کۆمەڵگا کە پێشتر تیایدا ژیاونو دابەشکردنیو جیاکردنەوەی بە پێی شوناسی قەومی مەسەلەیەکی تاڵە. بەڵام ئەگەر ناچارکراین بەوە، ئیتر ئەبێ بیکەین. ئێمە هیچ کاتێك ئەوەمان ڕانەگەیاندووە کە بڕیار ئەدەین هەر میللەتێك مافی خۆیەتی دەوڵەتی خۆی درووست بکات. مەسەلەکە هەرگیز بەوجۆرە نەبووە. هەروەك چۆن ئێمە بڕیار نادەین دینەکان مافی خۆیانە دەوڵەتی خۆیان هەبێت، ئێمە بڕیاری ئەوەش بۆ تەواوی میللەتەکان نادەین. لە بنەڕەتدا دەوڵەت نە بە مانای نەتەوە،و نە میللەتەو نە دین، بگرە ئەوە یەکێتی هەڵبژێردروای ئینسانەکانە. هەربۆیە هەر کۆمەڵەیەك بیانەوێ پێکەوە بژین ئەبێت بتوانن پێکەوە بژین. تێزی میللەتو نەتەوە لە پێناسەکردنی دەوڵەت بەو مانایەی ئەوە دەوڵەتی ئێرانیەکانەو ئەوە دەوڵەتی لوڕیەکانو...هتد بە بڕوای من مەسەلەیەکی کۆنەپەرستانەو دواکەوتووانەیە.

هەمیشە ووتوومانە ئەوەندەی تایبەت بە کوردستانە ئەوە مەسەلەیەکی نەتەوەییەو هەیە. بەهەمان شێوەی مەسەلەی فەلەستین کە مەسەلەیەکی نەتەوەییەو هەیە. لەکاتێکدا باسك مەسەلەیەکی نەتەوەیی نیە. لەگەڵ هەموو ئەو کاری تەقاندنەوانەی باسکیەکان لە باکوری ئیسپانیا پێی هەڵئەستن، مەسەلەی باسك مەسەلەیەکی نەتەوەیی

نی‌یه. بەڵام مەسەلەی فەلەستین مەسەلەیەکی نەتەوەییەو وەڵامی ئەوێت. مەسەلەی کوردستان مەسەلەیەکی نەتەوەییەو وەڵامی ئەوێت. بەڵام ئەمە بەو مانایە نیە کە مەسەلەی خوراسان پێویستی بە وەڵامە. لەوێ کێشەیەکمان نیە. بەس ئەگەر بزووتنەوەیەکی دەمارگیر لەهەردوولا پێك بێت‌و 50 ساڵ تەزویر بکەن‌و یەکتر بجوڵێنن‌و خوێن برێژن، وە پاڵ بە خەڵکەوە بنێن یەکتر بخنکێنن‌و مەسەلەیەکی نەتەوەیی لە لورستانیش بێتە بوون، ئەو کات ئیتر ئەبێ بەپێی هەمان سیاسەت مامەڵەی لوڕستانیش بکەین. بەڵام ئێستا سیاسەت‌و ڕێگەچارەمان بۆ کوردستان چیە؟ چارە هەڵبژاردنی پێکەوەژیانی ئیختیاری‌یە. ئەبێ ڕیفراندۆم بخەینە بەردەست تاکو جەماوەر بزانێت کە ئەوە ئەوە بڕیار ئەدات، بەڵام ئەتوانین پێشنیاری ئەوە بکەین کە بمێنێتەوەو نەڕوات، گەر سیستمی شورایی بێ کە دەسەڵات بەدەست گەڕەکەکانە، دەسەڵات بەدەست هەر یەك لە تاکەکانی کۆمەڵگایە. ئەو کات پێچەوانەییەك نی‌یە. ئێمە جیابوونەوە ناخەینە بەردەم. ئێمە بڕیار لەسەر ماف ڕیفراندۆم ئەدەین. ڕیفراندۆم بۆ جیابوونەوەی کوردستان، بە هۆی بوونی جەلادەکانی حکومەتە ئیسلامی‌و شاهەنشاییەکان لە کوردستان، وە بەهۆی بێبەشبوونی خەڵك لە مافە بنەڕەتیەکانیان، وە بەهۆی میلیتاریزەکردنی بەشێکی هەمان وولات لەسەر دەستی حکومەتی هەمان وولات‌و بۆمبارارانکردن بە هاوەن‌و ڕومانە، مەسەلەیەکی چارەهەڵنەگرە. تۆ وە بۆ ئەوەی ئەو بڕوایە بەدەست بهێنیت کە جەماوەری کوردستان خەیاڵیان مورتاح بێت‌و هەتا بتوانیت وەڵامی ناسیۆنالیستە کوردەکان بدەیتەوە، ئەبێ مەسەلەکە بدەیتە دەست جەماوەر خۆی. لە ڕاستیدا لەو باوەڕەدام کە جەماوەری کوردستان، سەرباری ئەم مێژووەی، لە ڕیفراندۆمێکی ئازادانەدا دەنگ بە جیابوونەوە نادات. ئەمە هەڵسەنگاندنی شەخسی خۆمە. مەسەلەکە ئێستا بەمجۆرەیە. هەتا سەرباری ئەو وەزعە تراژیدیە، ئەمە بەدەر لەوەی حکومەتێکی ئازادیخواز دەسەڵات بگرێتە دەست لە ئێران کە جەماوەر نوێنەرایەتی بکرێت تیایداو شورای سنە هەمان ئەو سەلاحیەتانەی هەبێت کە شارێکی تر هەیەتی.

میللەت‌و ناسیۆنالیزم‌و بەرنامەی کۆمۆنیزمی کرێکاری

لەزنجیرە باسەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری   نامیلکەی ژمارە 2

وەرگێرانی : جمال محسن

ئامادەکردنی: نوری بەشیر